

Rahandusministeerium
e-post: procurement@fin.ee

Teie 25.09.2026 nr 12.2-1/3896-1
Meie 12.10.2026 nr 12.2-7/254-2

Arvamus Euroopa Liidu riigihangete määruse eelnõu kohta

Rahandusministeerium palus 25.09.2026 kirjaga nr 12.2-1/3896-1 Riigihangete vaidlustuskomisjoni arvamust Euroopa Liidu riigihangete määruse eelnõu (edaspidi Eelnõu) kohta. Riigihangete vaidlustuskomisjon esitab Eelnõu kohta järgmised tähelepanekud.

Vaidlustuskomisjon mõistab Eelnõu poliitilisi eesmärke ning toetab riigihangete tõhustamise püüdlusi, kuid mitte kõik kavandatud muudatused ei täida meie hinnangul lihtsustamise eesmärki ja tekitavad küsimusi õiguskaitse tõhususe seisukohast (vaidlustusmenetlused muutuvad tõenäoliselt keerulisemaks, pikemaks, ettearvatumaks, kuna hindama tuleb hakata kaalutlusotsuseid).

1. Hankijate kaalutlusõiguse märkimisväärne suurenemine ja läbirääkimiste laialdane kasutamine

Eelnõu annab hankijatele senisest oluliselt ulatuslikuma kaalutlusruumi ja läbirääkimiste pidamise õiguse. Selline lähenemine võib küll suurendada menetluste paindlikkust ja hankija võimalust saada lõpuks seda, mida ta tegelikult soovib, kuid vähendab samaaegselt läbipaistvust, tõstatades küsimuse pakujate võrdsest kohtlemisest ning raskendades hankijate tegevuse (otsuste) kontrollimist. Sellised vaidlused eeldavad mahukat faktilist analüüsi ning suurendavad menetluste keerukust. Vaidlustusmenetlused muutuvad pikemaks, kulukamaks ja tulemus vähem prognoositavaks. Eelnõu alusel nihkub vaidluste raskuskese üha enam väärtushinnangutele, millel põhinevate otsuste õiguspärasuse kontrollimine võib kaasa tuua pikemaid menetlusi, suuremaid kulusid ning vähem etteaimatava vaidlustus- ja kohtupraktika. Innovatsiooni, vastupidavuse, julgeoleku, Euroopa lisandväärtuse ja kestlikkuse eesmärkide saavutamise viisid ning nende hindamise alused ei ole Eelnõus alati piisavalt selgelt määratletud ega objektiivselt mõõdetavad.

2. Eelnõu eesmärkide tegelik realiseerumine riigihangetes on küsitav

Eelnõu eesmärgid on ambitsioonikad ning riigihangetele soovitakse anda üheaegselt mitu rolli (nt innovatsiooni toetamine, kliima- ja keskkonaeesmärkide saavutamine, sotsiaalpoliitiliste eesmärkide täitmine, julgeoleku ja strateegilise autonoomia tugevdamine). Vaidlustuskomisjoni hinnangul ei ole selge, kas kõiki neid eesmärke on võimalik samaaegselt riigihangete kaudu tõhusalt saavutada, kahjustamata sealjuures riigihankeõiguse üldühimõtteid (võrdne kohtlemine, läbipaistvus, proportsionaalsus ja konkurents) ja kas nende eesmärkide saavutamist riigihankes (sh saavutamist kuidagi teistmoodi või tõhusamalt) saab nõuda vaidlustusmenetluse kaudu.

3. Vaidlustuskomisjon leiab, et eelistatav oleks direktiivi vorm, mitte vahetult kohaldatav määrus

Riigihankeõigus on olemuselt keerukas ning pidevalt arenev õigusvaldkond. Vahetult kohaldatav määrus võib küll suurendada ühtsust Euroopa Liidus, kuid samas vähendab liikmesriikide võimalusi kohandada regulatsiooni oma õiguskorra ja institutsionaalse korraldusega. Seetõttu ei pruugi ühe ulatusliku ja vahetult kohaldatava määruse kehtestamine tähendada riigihankereeglite lihtsustamist. Direktiivipõhine süsteem jätab liikmesriikidele suurema paindlikkuse ning võimaldab regulatsiooni

agiilsemalt kohandada nii riiklike eripärade kui ka kiiresti muutuvate ühiskondlike ja majanduslike vajadustega, rääkimata sellest, et direktiivi korral saaks asjakohased nõuded koondada riigisissesse riigihankeid reguleerivasse õigusakti, samas kui määruise puhul tuleks hankijal lähtuda nii vahetult kohaldatavast määrusest kui ka seda täiendavast riigisissest õigusest.

4. Parima hinna ja kvaliteedi suhte kohustuslik rakendamine

Eelnõu näeb ette nn kvaliteedikriteeriumide laialdast ja kohustuslikku rakendamist. See võib olla õigustatud teatud riigihanke esemete puhul, kuid üldises perspektiivis paneb see nii hankijatele kui pakkujatele täiendava koormuse ning ei muuda hankeprotsessi kindlasti lihtsamaks ega kiiremaks. Kvaliteedikriteeriumide kasutamine ei ole kõigi hankeesemete puhul põhjendatud. Standardsete ja turul laialdaselt kättesaadavate asjade ja teenuste puhul tagavad kvaliteedi tavaliselt tehniline kirjeldus ja lepingutingimused ning hinnapõhine hindamine on lihtsam, kiirem ja piisavalt läbipaistev. Ettepanek võimaldab küll nõudest kõrvale kalduda, kuid see eeldab hankijalt põhjendust, mis muutub omakorda vaidluse esemeks.

Kvaliteedikriteeriumide laialdane kasutamine muudab hindamise ka subjektiivsemaks. Kvaliteedipunktide andmine on suures osas hankija kaalutusotsus, mille kontrollimine on vaidlustusorganile reeglina keerukam kui hinnapõhise hindamise kontrollimine ja sõltub väga palju ka hankija oskustest asjakohaseid kriteeriume kehtestada. Vaidlusi tuleb seetõttu rohkem, need on sageli seotud pakkuja ärisaladusega, ja need on valdkonnaspetsiifilisemad, mistõttu menetlused pikenevad ja nende tulemus muutub raskemini ettenähtavaks. Ebaselgust võivad tekitada ka töömahukatele lepingutele kehtestatud erinõuded, mille kohaldamise tingimused ei ole piisavalt selged. Parima hinna ja kvaliteedi suhte kasutamine peaks jääma hankija otsustada või vähemalt peaks olema selgelt määratud juhud, mil kohustuslikku nõuet ei kohaldata.

5. Euroopa innovatsiooniakti ettepaneku (COM(2026) 567) ja Eelnõu kohaldamisalade piiritlemine

Samaaegselt esitatud Euroopa innovatsiooniakti ettepanek kehtestab teadus- ja arendustegevuse hangetele eraldi korra, mis jääb Eelnõu kohaldamisalast välja. Euroopa innovatsiooniakt ei käsitle nende hangete õiguskaitset ning seetõttu on ebaselge, kas ja millises menetluses saab pakkuja neid hankeid vaidlustada. Lisaks võib tekkida vaidlusi selle üle, kumma akti alla konkreetne hange kuulub. Vaidlustuskomisjon peab oluliseks, et aktide omavaheline piir oleks üheselt selge.

6. Salastatud teave ja julgeolekukaalutlused

Eelnõu võimaldab pakkujaid kõrvaldada julgeolekukaalutlustel, tuginedes mh salastatud või mitteavalikule teabele. Samas ei käsitle ettepanek, kuidas selliseid otsuseid saab vaidlustada ja kuidas tagada pakkuja piisav teave oma õiguste kaitsmiseks. Vaidlustuskomisjon peab vajalikuks, et ka sellistel juhtudel oleks tagatud tõhus õiguskaitse, sh eeldab tõhus õiguskaitse ka vaidlustusorgani juurdepääsu otsuse aluseks olnud (salastatud) teabele.

7. Digitaalsed lahendused

Eelnõu näeb ette mitmeid automatiseeritud ja komisjoni hallatavaid lahendusi, sh pakkuja algoritmilise valiku. Vaidlustuskomisjoni jaoks jääb ebaselgeks, kuidas on tagatud selliste otsuste läbipaistvus, põhjendatus ja õiguspärasuse kontroll, sh kellele omistatakse automatiseeritud lahenduse kasutamisel tehtud otsuste korral vastutus tagajärgede eest.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Angelika Timusk

Riigihangete vaidlustuskomisjoni juhataja

Riigihangete vaidlustuskomisjoni liikmed vako@fin.ee